

การถอดบทเรียน เพื่อการเปลี่ยนแปลง

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่
รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การถอดบทเรียนเพื่อการเปลี่ยนแปลง

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่
รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การถอดบทเรียนเพื่อการเปลี่ยนแปลง

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่

รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล

พิมพ์เผยแพร่ ธันวาคม 2562

แหล่งเผยแพร่ ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร
และ www.curriculumandlearning.com

พิมพ์ที่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร
ลิขสิทธิ์ หนังสือเล่มนี้ไม่มีลิขสิทธิ์ จัดพิมพ์เพื่อการใช้ประโยชน์
ทางหลักสูตรการเรียนการสอนในสถานศึกษา
และส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และการแบ่งปัน

คำนำ

หนังสือ “การถอดบทเรียนเพื่อการเปลี่ยนแปลง” เล่มนี้เขียนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยใช้วิธีการถอดบทเรียนที่เน้นพลังคำถามซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเรียนรู้ที่ดีขึ้น

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องได้มากพอสมควร

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่

รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล

สารบัญ

1. บทนำ	1
2. ความหมายของการถอดบทเรียน	1
3. ความสำคัญของการถอดบทเรียน	2
4. หลักการถอดบทเรียน	3
5. เทคนิคการถอดบทเรียนด้วยพลังคำถาม	4
6. การถอดบทเรียนสู่การเปลี่ยนแปลง	5
7. บทสรุป	6
บรรณานุกรม	7

การถอดบทเรียนเพื่อการเปลี่ยนแปลง

1. บทนำ

การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์มาเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดจากปัจจัยภายนอก ไม่มีความมั่นคงถาวร เพราะความคิดยังไม่เปลี่ยน แต่หากสามารถเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายในหรือความคิดได้ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวร การถอดบทเรียน (Lesson learned) เป็นเครื่องมือเปลี่ยนแปลงความคิดไปสู่การเปลี่ยนแปลง (Transform) อย่างถาวร

2. ความหมายของการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียน คือ การวิเคราะห์หลังการปฏิบัติหรือการทำกิจกรรมเพื่อการจัดการความรู้ เป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับผลการปฏิบัติกิจกรรมที่ดำเนินการแล้ว ช่วยกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัว (Active) และมีความผูกพัน (Involve) อยู่กับสิ่งที่กำลังเรียนรู้

3. ความสำคัญของการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียนมุ่งเน้นตอบคำถามว่า **สิ่งที่เกิดขึ้น**ระหว่างดำเนินการเป็นอย่างไร **เหตุปัจจัย**ที่ทำให้เกิดสิ่งนั้นคืออะไร และ**ได้เรียนรู้**อะไรจากสิ่งที่เกิดขึ้นนั้น

การถอดบทเรียนช่วยทำให้ผู้ที่ถอดบทเรียนเกิด**การเรียนรู้เชิงลึก (Deep learning)** และ**ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง (Deep understanding)** ซึ่งจะนำไปสู่การ**เปลี่ยนแปลง (Transform)** ความคิดและพฤติกรรมในเรื่องที่ถอดบทเรียนนั้น

การถอดบทเรียนมีหลายชนิด ทั้ง**การถอดบทเรียนของกลุ่มการเรียนรู้** เช่น การถอดบทเรียนกระบวนการทำงานของกลุ่ม เป็นต้น **การถอดบทเรียนบุคคลอื่น** เช่น การถอดบทเรียนการประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ของเพื่อน เป็นต้น **การถอดบทเรียนตนเอง** เช่น การถอดบทเรียนความสำเร็จของตนเอง เป็นต้น

การถอดบทเรียนแต่ละชนิดช่วยทำให้เกิด**การเรียนรู้และความเข้าใจเชิงลึก** นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างถาวร **ใช้การถอดบทเรียนตนเองเป็นเครื่องมือสำคัญ**ในการเปลี่ยนความคิด และ**เมื่อความคิดเปลี่ยน พฤติกรรมก็จะเปลี่ยนตาม**

4. หลักการถอดบทเรียน

1. ต้องตอบโจทย์ว่าต้องการถอดบทเรียนอะไร เพื่ออะไร
2. ใครคือบุคคลที่จะถอดบทเรียน เป็นการถอดบทเรียนของกลุ่ม ของคนอื่น หรือเป็นการถอดบทเรียนตัวเอง
3. วิธีการถอดบทเรียนควรเลือกวิธีการให้เหมาะสมกับผู้ถอดบทเรียน
4. บทเรียนที่ดีอาจจะมีประเด็นที่คล้ายกันแต่แตกต่างบริบท การหาบทเรียนที่ดีที่สุดจะได้ความรู้ที่มีคุณค่าและมีพลัง
5. สนทนา (Dialogue) จะเป็นกลไกสำคัญในการถอดบทเรียนที่มากกว่าการตั้งคำถาม
6. บทเรียนมิใช่ความแตกต่างที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงตามนัยของการตั้งสมมติฐานการวิจัย หากแต่เป็นอะไรที่ทำให้เกิดความแตกต่างนั้น หรือเป็นปัจจัยก่อให้เกิดสิ่งนั้นต่างหาก คือบทเรียนที่แท้จริง

5. เทคนิคการถอดบทเรียนด้วยพลังคำถาม

การถอดบทเรียนมีหลายเทคนิควิธีการ หนึ่งในวิธีที่ง่าย และสามารถใช้กับผู้เรียนทุกช่วงวัย คือ เทคนิคการใช้พลังคำถาม

พลังคำถาม (Power questions) คือ คำถามที่กระตุ้นการคิดขั้นสูง เช่น การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินคุณค่า และสร้างสรรค์ เป็นต้น

การใช้พลังคำถามในการถอดบทเรียน ทำให้ผู้เรียนสะท้อนคิดตนเองเพื่อตอบคำถาม และนำไปสู่การเรียนรู้และความเข้าใจเชิงลึก และเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรม

พลังคำถามในการถอดบทเรียนมีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น ถามว่า **รู้สึกอย่างไร ได้เรียนรู้อะไร จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้อย่างไร**

ศึกษาตัวอย่างพลังคำถามเพิ่มเติมได้จากหนังสือ **“การโค้ชเพื่อการรู้คิด”** ในบทที่ 7 ตาม Link นี้ <https://bit.ly/2ZoVCPj>

6. การถอดบทเรียนสู่การเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลง (Transform) มักจะไม่ได้เกิดขึ้นง่ายๆ แต่ก็สามารถเปลี่ยนได้ในเวลาอันสั้น ถ้าผู้เรียนมีความมุ่งมั่นมากพอ ผู้เรียนจะสามารถเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรมได้ด้วยตัวเขาเอง หากได้มีการถอดบทเรียนผ่านการสะท้อนคิด (Reflective thinking) อย่างถูกต้องและต่อเนื่อง

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนยุคใหม่ จากพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ มาเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ไม่สามารถเปลี่ยนได้ด้วยการใช้อำนาจสั่งการ หากแต่เปลี่ยนได้ด้วยการให้ผู้เรียนถอดบทเรียนและสะท้อนคิดตนเอง (Self-reflection)

ผู้สอนทำหน้าที่โค้ชให้ผู้เรียนสะท้อนคิดตนเองอย่างถูกต้อง ทิศทาง ต่อเนื่อง และให้การเสริมแรงทางบวกอย่างสร้างสรรค์ เมื่อผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ จะเป็นแรงเสริมให้ผู้เรียนถอดบทเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดการเปลี่ยนแปลง (Transform) อย่างรวดเร็ว

7. บทสรุป

การถอดบทเรียน เป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างมี Passion อยากเปลี่ยนด้วยใจ เปลี่ยนแปลงตนเองไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นอย่างมีความสุข เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวร ซึ่งเครื่องมือช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ พลังคำถาม ที่ผู้สอนเลือกใช้ อย่างเหมาะสมกับผู้เรียน

บรรณานุกรม

- มารุต พัฒผล. (2562). *เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง ทักษะการโค้ชเพื่อครู*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Mezirov, J. (2000). *Learning as transformation: Critical perspectives on a theory in progress*. San Francisco: Jossey-Bass.

การถอดบทเรียน (Lesson learned)
เป็นเครื่องมือเปลี่ยนแปลงความคิด
ไปสู่การเปลี่ยนแปลง (Transform) อย่างถาวร

